

האם יש עבודות מודרנית בהיי-טק?

חג הפסח שחגגנו בחודש שעבר היה הזדמנות מצוינת לשאול את עצמנו האם מצב עובדי ההיי-טק בארץ ובעולם טוב ומה אפשר לעשות על מנת לשפר

והשכר? הוא אמנם טוב מהממוצע בשוק, לפעמים הרבה יותר, אבל עדיין נמוך יותר, במקרים רבים, מזה של ההיי-טקיסט הממוצע באירופה (כאשר יוקר המחיה שם נמוך מאשר כאן).

מעל לכל הדברים הרעים האחרים ניצבת שיטת הקבלנות, שפוגעת בזכויות העובדים, בין היתר על ידי ניכוי משכרם לטובת אותה חברת "כוח אדם", או הקבלן, והיא פופולרית גם בהיי-טק. "מיקור-חוקי" קוראים לזה - עוד מילה לאוסף המילים המכובסות של שוק העבודה. אני מעדיף לקרוא לזה "צמצום בזכויות העובדים והתנערות של החברות מאחריות כלפי עובדיהן".

עם זאת, בשנים האחרונות חלה התפתחות חיובית: עובדים בהיי-טק בארץ החלו להבין שיש מקרים בהם מפריס את זכויותיהם וחלקם החלו לנסות להתאגד. פלאפון, HOT ונס כמשל. פעמים רבות ניסיונות ההתאגדות האלה נתקלים בהתנגדות מצד החברות, שפועלות על מנת למנוע אותם באמצעים רבים ומגוונים (תוך כדי שהן מוציאות הודעות שטוענות שהן "מקבלות את ניסיונות ההתאגדות של העובדים") ומגלות אטימות רבה למצוקותיהם. שיא האטימות בשוק בהקשר הזה נרשם ב-HOT, לאחר שהחברה העבירה עובדים רבים לקבלן ואילו המנכ"ל, הרצל עוזר, קיבל על כך בונוס שמן, בטענה ל-"התייעלות".

מה שהחברות מסרבות להבין הוא, שעובדים מרוצים בכלל והתאגדויות עובדים בפרט לא סותרים בהכרח "יעילות" ושגשוג כלכלי של החברה. עובד מרוצה יעשה את עבודתו טוב יותר. לעומת זאת, עובד שמרגיש שמנצלים אותו מנסה "להחזיר" למקום העבודה/ניצול בקטנה, אפילו בלי הרגשה: הוא עובד פחות טוב ובעל נאמנות פחותה לחברה. אולם, אם הוא מקבל יחס נאות, שכר ראוי ותנאים טובים, הוא שמח יותר לבוא לעבודה ו-"יעיל" יותר. מכאן שהטבה עם העובד מיטיבה, בסופו של

דבר, גם עם החברה, אפילו אם היא עולה קצת יותר. ובכלל, כסף זה לא הכל, או לא צריך להיות הכל, אפילו בשוק הכה קפיטליסטי של היום, והנימוק הכלכלי הוא לא היחיד להפסקת הניצול והפרת זכויות העובדים בתעשייה. קודם כל, לפני העבודה, לפני הכסף, כולנו בני אדם, ומוטב שנתייחס אחד לשני בהוגנות ובכבוד, גם בהתנהגות וגם בתנאים. לא תמיד זה "כלכלי" לטווח הקצר, אבל זה משתלם לטווח הארוך, כי כלכלה היא לא רק מדדים, מספרים ואקסלים. כלכלה היא גם, ובעיקר, אנשים.

עובדים היינו אז, לפרעה במצרים, לא כיום, אולם גם אם התנאים הם לא של עבדות, יש הרבה מה לשפר ולעשות כדי למנוע הידרדרות. כולנו הרי רוצים להישאר בני חורין.

עובדים היינו לפרעה במצרים", אומרת ההגדה שרבים מאיתנו הסבו לשולחן הסדר על מנת לקרוא בה. והנה עוד פסוק ממנה: "עתה בני חורין". האומנם? האם העובדים - בהיי-טק ובכלל, בארץ ובעולם - חופשיים, משתכרים שכר הוגן, מקבלים תנאים מספיק טובים, או שאולי העבדות לא פסה מהעולם? אולי היא קיימת ורק לבשה צורה אחרת? והאם היא טובה לחברות בתעשייה?

התשובה היא כן. מדהים ככל שזה עשוי להישמע לחלק מאתנו וכמה שלא נרצה להבין את זה, יש עדיין עבודות במפעלי היי-טק בעולם, וגם מצב העובדים בתעשייה בישראל לא תמיד מזהיר. כמו העבדות ההיא, שפרעה גזר על אבותינו במצרים, גם העבדות המודרנית במפעלים שמייצרים עבור החברות הגלובליות אכזרית, מנצלת וחסרת רחמים. את מקומם של הטיט והפירמידות החליפו קווי הייצור בסדנאות היזע שמייצרות את ה-"צעצועים" הטכנולוגיים שאנחנו כל כך אוהבים. זאת לא מצרים אלא סין, מלזיה ועוד מקומות במזרח, והעובדים הם לא בני ישראל אלא אסייתים, אבל קריאה של המצב בהחלט יכולה להעלות זיכרונות מהסיפורים מאז.

תחקירים על גבי תחקירים ודו"חות לאין סוף נעשו בנוגע לתנאים בסדנאות האלה, בפרט במפעל שלפוקסקון (Foxconn) בסין. כולם מצביעים על עובדה עגומה: לעובדים במפעלים האלה אין חרות. עבודת הפרך עדיין קיימת: רבים נאלצים לעבוד שעות ארוכות, לעתים 18 שעות ביום, שישה ואף שבעה ימים בשבוע. מרבית הזמן הם על הרגליים, הפסקות יש רק לעתים רחוקות ויום חופש - פעם בשבועיים, במקרה הטוב. השכר כמובן זעום ובחלק מהמקומות "מנכים" (גונבים) משכרם של העובדים על כל שטות. לא לחינם היה לפני שנים אחדות גל התאבדויות של עובדים בפוקסקון.

הדבר נכון לא רק למפעלים בסין: גם במזרח אירופה, בברזיל ובמקומות אחרים סובלים פעמים רבות עובדים מתנאים מחפירים.

גם בארץ יש בעיות ייאמר כבר כאן שאין מה להשוות בין המצב של עובדי ההיי-טק במזרח לעובדי הענף בישראל. המצב בארץ הרבה יותר טוב, אין עובד היי-טק ישראלי שיצדק אם יאמר שהוא מועסק בתנאים של עבודת פרך ולא יהיה נכון להשוות את בעלי החברות והמעסיקים לפרעונים. אלא שכמו בשוק באופן כללי, זכויותיהם של עובדים רבים בענף, בחברות שונות, הולכות ומתמעטות, במקרים מסוימים אפילו הופכות למרמס. הם ממשיכים לעבוד שעות רבות, הרבה מעבר למשרה מלאה, לפעמים הם לא מקבלים שעות נוספות וגם על זמני ההפסקות לא תמיד מקפידים.